

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน

โรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี*

AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL

พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา¹, สุวิญ รักษ์ตย์² และ พระมหาวิโรจน์ กุดตวีโร³

Phra Buasai Vongchantha¹, Suvin Ruksat² and PhramahaViroj Guttaviro³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding author E-mail: buasaichayawanno@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 2) เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนที่มี อายุ เกรดเฉลี่ย ระดับชั้น ต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี การวิจัยเชิงปริมาณมีแบบสัมภาษณ์ประกอบ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 132 คน ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ จำนวน 5 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน t – test F–test วิเคราะห์ความแตกต่างด้วยวิธีการของ Scheffe ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงทฤษฎี

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ($\bar{X} = 3.83$) ส่วน วิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.81$)

* Received 13 September 2024; Revised 25 September 2024; Accepted 28 October 2024

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน ที่มี อายุ ระดับชั้นและเกรดเฉลี่ย ต่างกัน พบว่า อายุและระดับชั้น ต่างกัน โดยรวม แตกต่างกันที่ระดับ .001 และนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน โดยรวม แตกต่างกันที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน พบว่า ครูผู้สอนมีควรวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียนมีความพอใจ ควรส่งเสริมให้มีความรู้สึกละอายต่ออุปสรรคใด ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนมีการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในการเรียน และครูผู้สอนควรพิจารณาใคร่ครวญ ดำเนินตามหลักสูตรและนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาช่วยในการเรียนการสอน

คำสำคัญ : หลักอิทธิบาท 4, การเรียนของนักเรียน

Abstract

This research aimed to 1) study the application of the Four Bases of Iddhipada, 2) compare the application of the Four Bases of Iddhipada among students with different ages, grade points, and grade levels, and 3) study the recommendations on the application of the Four Bases of Iddhipada in the learning of students at Sampoom Songkla School, Chaiyaburi. The quantitative research used an interview form. The sample group consisted of 132 people. The key data from the interviews were 5 people/person. The instrument used was a questionnaire/interview form. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and Scheffe's method of analysis of differences. The qualitative data used theoretical content analysis.

The results of the study were found that:

1. The results of the analysis of the level of application of the four bases of influence in the learning of students at Chaiyaburi Samphanthawong School were at a high level overall ($\bar{X} = 3.84$). When considering each aspect, it was found that the aspect of chanda had the highest mean ($\bar{X} = 3.89$),

followed by the aspect of viriya and citta ($\bar{X} = 3.83$), while the aspect of vimangsa had the lowest mean ($\bar{X} = 3.81$).

2. The results of the comparison of the level of application of the four powers in the learning of students with different ages, grade levels and grade averages found that the age and grade levels were different overall at a level of .001 and the students with different grade averages were different overall at a level of .05.

3. Suggestions regarding the application of the four powers in students' learning found that teachers should plan the teaching and learning to be up-to-date in order to create interest and satisfaction for students. They should encourage students to not be discouraged by any obstacles and encourage students to analyze the causes of learning problems. Teachers should consider and follow the curriculum and bring in new innovations to help in teaching and learning.

Keywords: Iddhipada, Student learning

บทนำ

สถาบันการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ ทางด้านความคิด ต่อความเข้าใจ ในทฤษฎีของการปฏิบัติตน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ต่อการส่งเสริมทัศนคติในการปฏิบัติตน เพื่อ การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการปูรากฐานบุคคลในองค์กร ตั้งแต่ระดับปฐมวัย โรงเรียน มัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยบุรี สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มี วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมความรู้ให้นักเรียน เพื่อให้มีศักยภาพที่ดีอันเอื้อประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม จากการศึกษา ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “บุคคลผู้มีความอดกลั้นต่อการฝึก ย่อมถือ ว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุด” (ขุ.ธ.17/321/133)

โดยเจตนาการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยบุรี สปป.ลาว มีแนวคิดในการ ก่อตั้งเพื่อเสริมพัฒนาบุคคลกร ในเขตพื้นที่และใกล้เคียง ที่มีความสนใจการศึกษา ตามระบบ ข้อกำหนดขององค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (อ.พ.ศ) ที่เป็นสถาบันสูงสุดของการ บริหารงานคณะสงฆ์ลาว ที่มองเห็นถึงประโยชน์ต่อการช่วยเหลือของพระภิกษุสามเณร ด้วย

การใช้การศึกษา ซึ่งถือว่าการยกระดับองค์ความรู้ของตนเอง ด้วยการปฏิบัติตน ให้เท่าทันตามบริสังคม ในอบรมเพื่อประโยชน์ในอนาคตของนักเรียน โดยมีฐานคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นของแนวทางการวางแผนระบบการศึกษา (อง.จตุกก 21/133/202)

รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาสงฆ์ลาวมีการคัดกรองบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ คือ ตรงตามความถนัดหรือตำแหน่งที่ต้องการ มีความเป็นนักวิชาการที่เหมาะสมรวมถึงพฤติกรรม ความรู้รอบตัว ความสามารถพิเศษ ที่สำคัญคือ เป็นผู้มีคุณธรรมเอื้อเพื่อแผ่ต่อผู้อื่น มีการผูกมิตรไมตรีที่ดีการเข้ากับสังคม บุคลากรและงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญ ในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนลงสู่สถานศึกษาอย่างทันทีส่งเสริมสนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ระบบ ประกันคุณภาพการปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ที่ดีเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องประกอบกับการบริหารงานวิชาการจะต้องมีแนวทางในการ บริหารความเสี่ยงในรูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว

ปัจจุบันโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยบุลี สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีผู้สนใจในการเข้ารับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นรูปแบบการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาทางสามัญและพระปริยัติธรรม แต่สภาพปัญหาในปัจจุบันทางโรงเรียนยังมีปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนการสอนตลอดจนเตรียมความพร้อมประชากรวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 นักเรียนยังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม มุ่งเน้นให้เกิดความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหาการสื่อสาร การสร้างความร่วมมือ การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี มุ่งเน้นให้มีความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศและสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ มุ่งเน้นให้มีความสามารถในการยืดหยุ่นและปรับตัวมีเป้าหมายของชีวิตและความมุ่งมั่น เข้าใจสังคมและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม (ฉิรดา เวชญาลักษณ์, 2561 : 58) หลักอิทธิบาท 4 คือ 1. ฉันทะ ความพอใจ รักใคร่ เต็มใจ และฝึกฝนในการเรียนอยู่เสมอ 2. วิริยะ ความเพียรพยายาม ความอดสาหะ และมานะบากบั่น 3. จิตตะ การเอาใจใส่ และให้ใจจดจ่ออยู่กับอยู่กับสิ่งที่ทำ มีสมาธิมั่นคงอยู่กับการเรียนของตน ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ และเรียนด้วยความตั้งใจ 4. วิมังสา การสอบสวน ไตร่ตรอง และพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่กำลังทำนั้น ๆ และรู้จักคิดแก้ไขปรับปรุง ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ (ปิ่น มุฑุกันต์, 2539 : 10) ใน การปฏิบัติตนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยบุลี สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญยิ่งเป็นธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง

ตรัสเอาไว้เพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ แขวงไชยะบุรี สปป.ลาว สมควรยิ่งที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาในการปฏิบัติตนให้มีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี” เพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นการส่งเสริมพัฒนาในการปฏิบัติตนให้มีประสิทธิภาพ มีความฝึกฝน มีความพากเพียร มีจิตใจจดจ่อ ใช้สติปัญญา พิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลในการเรียนของตนจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายสมดังประสงค์เพื่อเป็นไปตามเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของกระทรวงศึกษาธิการที่วางข้อกำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ต่อการปฏิบัติให้มีศักยภาพที่ดี ต่อการศึกษา และรวมศึกษาการเสริมสร้างทัศนคติของนักเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี ที่มี อายุ เกรดเฉลี่ย ระดับชั้น ต่างกัน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรีแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรีแตกต่างกัน
3. นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรีแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุลี” ระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) มีการสัมภาษณ์ประกอบในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และเพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุลี จำนวนประชากรทั้งหมด 200 รูป โดยวิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (สงศรี ชมพวงค์, 2559 : 113) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุลี จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 รูป, รองผู้อำนวยการฝ่าย 4 คน วิธีการสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

การสร้างเครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุลี และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ตรวจสอบความครอบคลุมตามขอบข่ายของเนื้อหาโดยการหาดัชนี IOC ได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามทุกข้อตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสัมภาษณ์กับจุดประสงค์โดยใช้สูตร CVI (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2540 : 208 - 209) เพื่อหาผลรวมของคะแนน ในแต่ละข้อของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อดูค่าดัชนีความสอดคล้อง ถ้าข้อใด มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป

กระบวนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เสนอแจ้งความประสงค์ต่อผู้บริหารโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุลี เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล แจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง พนักงานธนาคารกสิกรไทย จำนวน 132 ชุด ด้วยตนเอง ใช้เวลาเก็บข้อมูลภายใน 1 เดือน และได้รับแบบสอบถามกลับมาทุกชุด ในการให้สัมภาษณ์ ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้ นำข้อมูลที่ได้นำมารวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงข้อมูลตามวัตถุประสงค์เพื่อ

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสังฆ์ ไซยะบูลี ตามตัวแปร อายุ เกรดเฉลี่ย และระดับชั้น โดยใช้สถิติ t-test และ F-test ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างของ ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ ONEWAY ANOVA ใช้วิธีของ Scheffe (Post Hoc) เมื่อพบข้อแตกต่างเป็นรายคู่ ในการวิเคราะห์หาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) วิเคราะห์เชิงทฤษฎี ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบข้อค้นพบสังเคราะห์ และบูรณาการผลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	48.48
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	51.52
ระดับชั้น		
มัธยมศึกษาปีที่ 1	24	18.18
มัธยมศึกษาปีที่ 2	21	15.91
มัธยมศึกษาปีที่ 3	18	13.64
มัธยมศึกษาปีที่ 4	18	13.64
มัธยมศึกษาปีที่ 5	18	13.64
มัธยมศึกษาปีที่ 6	17	12.88
มัธยมศึกษาปีที่ 7	16	12.12
เกรดเฉลี่ย		
1.50-2.50	40	30.30
2.51-3.50	62	46.97

3.51 ขึ้นไป	30	22.73
รวม	132	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เมื่อจำแนกตามอายุ ส่วนใหญ่มีอายุ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) มีจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 51.52 และเป็นเพศชาย มีจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 48.48 จำแนกตามระดับชั้น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนมากที่สุด 24 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 รองลงมาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 15.91 อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3, 4 และ 5 มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 13.64 อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 12.88 และอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12 จำแนกตามเกรดเฉลี่ย ส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยระดับ 2.51-3.50 มีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 46.97 เกรดเฉลี่ยระดับ 1.50-2.50 มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30 และเกรดเฉลี่ยระดับ 3.51 ขึ้นไป มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 22.73

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสังฆ์ ไชยะบุลี

หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน	ระดับการประยุกต์ใช้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)	3.89	0.56	มาก
ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)	3.83	0.62	มาก
ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)	3.83	0.62	มาก
วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)	3.81	0.60	มาก
รวม	3.84	0.54	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสังฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\bar{X} = 3.83$) ส่วนวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.81$)

3. ผลการเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ ระดับชั้นและเกรดเฉลี่ย ต่างกัน พบว่านักเรียนที่มีอายุและระดับชั้น ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี พบว่า ครูผู้สอนมีควรวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียนมีความพอใจในการเรียนการสอน อยาที่จะเรียนในรายวิชา สนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ควรส่งเสริมนักเรียนด้านการปฏิบัติกิจกรรมโดยจัดฝึกอบรมนักเรียน ให้ความรู้สึที่ต่องการทำกิจกรรมหรืองานที่มอบหมายให้สำเร็จลงโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนมีองค์ความรู้ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียน และครูผู้สอนมีควรพิจารณาใคร่ครวญดำเนินตามหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษารวมทั้งมีการนำเอาหลักธรรม และนวัตกรรมใหม่ ๆ มาช่วยในการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี” ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายผลได้ว่าการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยใช้อิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายในและภายนอกของนักเรียนไปพร้อม ๆ กัน ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารและครูจึงพยายามส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในทุกด้าน ส่วน

นักเรียนก็พยายามตอบสนองเจตนาที่ดีของผู้บริหารและครูด้วยการ เรียนให้ดีที่สุด การเน้นพัฒนาให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเรียน และสติปัญญา ซึ่งเมื่อนักเรียนมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขาเรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดียิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่าง ๆ ครูผู้สอนเสริมความเข้าใจให้แก่เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตนเองได้ นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดการตัดสินใจ ตลอดจนการกระทำและการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระจักร จกกวโร (เหมือนปน)** (2561 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 25 โดย ภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายขออยู่ในระดับมากทุกขอ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรทัศน์ หวังวรวิมลกุล** (2565) ได้ทำวิจัยเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอิทธิบาทสี่ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะ สำคัญของผู้เรียน โรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอิทธิบาทสี่ของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ วิมังสา การใช้ปัญญาในการทำงาน รองลงมาคือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร และจิตตะ ความเอาใจใส่ ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ **พระอาจารย์เปียน อธิยิต** (เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความรักความผูกพันกับโรงเรียน กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจรักในการเรียนรู้ ความพอใจใคร่ในงานที่ทาตลอดไป วิธีการทำให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้ก็คือ ความเอาใจใส่ในงานที่ทาที่รับผิดชอบก็พอใจที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงต่อไป วิริยะ คือ ความอุตสาหะ พากเพียรในการทำงานในการเล่าเรียนของนักเรียนให้สำเร็จได้ จิตตะ คือความมีใจเป็นสมาธิ มีใจจดจ่อ คอยเอาใจใส่ดูแลในการศึกษาเล่าเรียนและกิจการงานหรืออาชีพที่ตนกระทำอยู่เสมอ ทำให้การเรียนประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพนั้น และ วิมังสา คือ มีสติปัญญาคอยสอดส่อง คอยพิจารณาเหตุ

สังเกตผล และคอยพิจารณาปรับปรุงแก้ไขวิธีการเรียนรู้ และการทำงาน การประกอบอาชีพ ของตนให้เป็นไปด้วยดี ย่อมบรรลุความสำเร็จด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการเรียนของ นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ ระดับชั้นและเกรดเฉลี่ย ต่างกัน ดังนี้

ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียน มัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ ระดับชั้นและเกรดเฉลี่ย ต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีอายุ และระดับชั้น ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนนักเรียนที่มี เกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยม สมบูรณสงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อภิปราย ได้ว่า ช่วงอายุ วัย ประสบการณ์ของนักเรียนแต่ละช่วงอายุมีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็น เรื่องความคิดการแยกแยะวิเคราะห์ในการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งย่อมมีความแตกต่างกัน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเจริญ บุญทศ, ดร. และ ดร.ลัดดาวลัย คงทอง (2563) ได้ทำ วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน โรงเรียนมหาชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดงาน กลุ่มโรงเรียนพระ ปรียัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของการประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการเรียนรู้ รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน โรงเรียนมหาชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดงานกลุ่มโรงเรียนพระ ปรียัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 จำแนกตามระดับชั้น พบว่า การประยุกต์ใช้หลัก อภิปาธ 4 ในการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนโดยส่วนรวมและราย ด้านทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) และด้านวิริยะ(ความเพียร) นักเรียนมีความคิดเห็น แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการ เรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุลี ดังนี้

ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการเรียน ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ พบว่า ครูผู้สอนมีควรวางแผนการจัดการเรียนการสอน ให้มีความทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียนมีความพอใจในการเรียนการสอน อยากรที่จะ เรียนในรายวิชา สนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ควรส่งเสริมนักเรียนด้านการปฏิบัติ

กิจกรรมโดยจัดฝึกอบรมนักเรียน ให้ความรู้สึกรู้สึกที่ต้องการทำกิจกรรมหรืองานที่มอบหมายให้สำเร็จลงโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนมีองค์ความรู้ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียน และครูผู้สอนมีควรพิจารณาใคร่ครวญดำเนินตามหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษารวมทั้งมีการนำเอาหลักธรรม และนวัตกรรมใหม่ ๆ มาช่วยในการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระจักรจกกวโร (เหมือนปน)** (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ครูผู้สอนมีควรปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน และแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียน ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด สติปัญญา เพราะจะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เกิดประสิทธิผลในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น และแสดง ความสามารถที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน โดยถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ผู้เรียนสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนได้ ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกรู้สึกมั่นใจมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหมั่นเสาะแสวงหาเพิ่มเติมความรู้โดยไม่ยอมอยู่นิ่งหาความสำเร็จในการเรียน โดยไม่เลิกกลางคัน พิจารณาหาข้อบกพร่องของการเรียน สนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความขยันหรือความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความรักความผูกพันกับโรงเรียน กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย โดย

กำหนดกรอบแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อเกิดประโยชน์แก่ ครูผู้สอนและนักเรียนให้นักเรียนเกิดความพอใจ (ฉันทะ) ความเพียร (วิริยะ) ความเอาใจใส่ (จิตตะ) ไม่ปล่อยวางธุระทบทวนอยู่เสมอ (วิมังสา) พิจารณาใคร่ครวญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ครบทั้งกระบวนการหลักธรรมอิทธิบาทธรรม

ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) การเสริมแรงเชิงบวก นำสถานการณ์ที่สำคัญ ต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีใจรักในสิ่งที่จะเรียน หรือเนื้อหาที่ได้ศึกษาค้นคว้า มีความตั้งใจต่อสิ่งนั้น ๆ พัฒนาการจัดการเรียนของนักเรียน โดยให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูควรได้รับการประเมินผลการจัดการ เรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่อง สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน สร้าง ความพอใจรักใคร่ในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดฉันทะความรักในการเรียน

ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นอดทนในการ ทำงาน และทำกิจกรรมโดยไม่ย่อท้อ โดยการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเพียรพยายามในสิ่งที่ ตนเองกำลังกระทำ ส่งเสริมความมุ่งมั่นพากเพียรในการเรียน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาใด ๆ และมีความตั้งใจเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายไปได้ด้วยดี สร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และสร้างแรงบันดาลใจมุ่งมั่นทุ่มเทจึงจะบรรลุเป้าหมาย

ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) การจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้ เทคโนโลยี แอปพลิเคชัน แล้วเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัย จะส่งผลให้นักเรียนทำงาน ได้อย่างเป็นระบบระเบียบ รู้จักคิดรู้จักทำ ตั้งใจรับรู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ในภาย ภาคหน้า โดยจัดการเรียนรู้และสร้างสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ กำหนดไว้โดยการผลิตสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาที่จะให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เสริมกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) โดยส่งเสริมให้นักเรียนให้มีการใช้ วิจารณ์ญาณอย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำรวมถึงผลเสีย และการแก้ปัญหาต่อไป ทบทวน ไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ที่ได้คิด ที่ได้ทำว่ามีผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ฝึกให้นักเรียนนำประสบการณ์จริงมาแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดสอบนักเรียน ก่อน เรียน-หลังเรียน ในเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนในห้องเรียนจะหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากวิชาที่ตนเองเรียน และพยายามปรับปรุงการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

พิจารณาให้เป็นขั้นเป็นตอน หากพบปัญหาที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต้องปรึกษาอาจารย์ผู้สอน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียนมีความพอใจในการเรียนการสอน อยากที่จะเรียนในรายวิชา สนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ

2. ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ เพื่อให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่หลากหลาย และแสดงความสามารถที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไป

3. ผู้บริหารต้องวางแผนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีองค์ความรู้ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียน

4. ควรมีแผนงบประมาณด้านการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายทันสมัย การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกในการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องพยายามใช้เทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายมีความน่าสนใจและทันสมัยมาใช้พัฒนาผู้เรียน

5. ควรจัดระบบการติดตามและประเมินผลที่มีคุณภาพ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรเห็นความสำคัญของการติดตามและประเมินผล แล้วนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยการนำหลักหัวใจนักปราชญ์ในพุทธศาสนาไปใช้ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี

2. ควรศึกษาวิจัยปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี

3. ควรศึกษาวิจัยแนวโน้มการจัดการเรียนรู้ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี

เอกสารอ้างอิง

- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2561). หลักการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่น มุกข์กันต์. (2539). ปฏิบัติตามธรรมะประสบความสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร: มงคลสาร
- พระเจริญ บุญทศ,ดร. และ ดร.ลัดดาวัลย์ คงทอง. (2563). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดงาน กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระจักร จกกาโร (เหมือนปน). (2564). การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. ใน ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525 ค). พระสูตรและอรรถกถาแปล อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต เล่มที่ 2 ภาคที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2540). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วรทัศน์ หวังวรวิมลสกุล. (2565). การปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอิทธิบาทสี่ของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะ สำคัญของผู้เรียน โรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 5(3).
- สงศรี ชมพูนวศ์. (2559). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. นครศรีธรรมราช: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.